

Vraag nr. 163
van 23 augustus 2001
van de heer ANDRE VAN NIEUWERKE

Onderwijs en natuurbehoud – Herbaria

Zowel in het secundair als in het hoger onderwijs krijgen leerlingen en studenten de opdracht om herbaria aan te leggen. De les Biologie en de studie Farmacie zijn terzake twee duidelijke voorbeelden. Een student-apotheker moet zo'n veertig verschillende plantenfamilies uit het wild verzamelen. Planten uit de handel zijn niet toegelaten.

In feite pleegt het onderwijs dus, ongewild, een gigantische rooibouw op de natuur. In het decreet op het natuurbehoud is er immers sprake van het stand still-beginsel : de bestaande natuur mag in Vlaanderen kwalitatief niet meer achteruitgaan.

In die zin pleegt het onderwijs aan de lopende band overtredingen.

Is men zich in het onderwijs bewust van dit probleem ?

Is er bijgevolg niet dringend nood aan alternatieve richtlijnen ?

Werd daartoe reeds een aanzet gegeven ?

Antwoord

1. De bezorgdheid inzake natuurbehoud van de Vlaamse volksvertegenwoordiger wordt door mij gedeeld. In het secundair onderwijs hebben we de situatie laten onderzoeken. Dat geeft het volgende beeld.

Eindtermen

De overheid legt in het secundair onderwijs de eindtermen vast, die als basis dienen voor leerplannen. De eindtermen Natuurwetenschappen van de eerste graad van het secundair onderwijs eisen zeker niet dat een herbarium wordt aangelegd. Om eindterm 13 (een aantal kenmerkende organismen uit een biotoop herkennen en benoemen door gebruik te maken van een eenvoudige determineersleutel) te bereiken, is het enkel noodzakelijk om een aantal planten te bekijken. Dat houdt in dat enkele veel voorkomende planten, bij voorkeur op het terrein, worden beschadigd. Daarnaast vraagt echter eindterm 19 (voorbeelden geven waaruit blijkt dat

de mens natuur en milieu beïnvloedt en dat hierdoor het biologisch evenwicht kan gewijzigd worden) uitdrukkelijk dat men oog heeft voor de kwetsbaarheid van de natuur.

Bovendien gelden de vakoverschrijdende eindtermen Milieueducatie. Hier is het uitgangspunt : "milieueducatie berust op zorgbekwaamheid ten aanzien van een ruimere omgeving, wat zich uit ten opzichte van het milieu en de natuur en de landschappen."

De eerste graad omvat bijvoorbeeld volgende eindtermen :

Nummer 6 – De leerlingen gaan respectvol en zorgzaam om met planten en dieren

Nummer 7 – De leerlingen kunnen enkele kenmerken van de relatie mens-milieu beschrijven in samenlevingsvormen in tijd en/of ruimte

Nummer 8 – De leerlingen kunnen milieuproblemen en landschapsveranderingen in verband met het lokale ruimtegebruik kritisch onderzoeken

Nummer 9 – De leerlingen zijn bereid om mee te ijveren voor natuurbescherming en het behoud van waardevolle landschappen.

Het ontwerp van de vakoverschrijdende eindtermen milieueducatie voor de tweede graad bevat een hoofdstuk natuursorg. Dit houdt in dat de school voor alle leerlingen, niet enkel de leerlingen die Biologie volgen, inspanningen zal dienen te leveren rond volgende items:

Nummer 6 – De specificiteit van en de verscheidenheid binnen een landschappelijk waardevol gebied met een hoge natuurwaarde beschrijven en bespreken

Nummer 7 – Elementen verzamelen die de kwetsbaarheid van een landschappelijk waardevol gebied met een hoge natuurwaarde aantonen en anderen sensibiliseren voor natuurbehoud of natuurwaardering

Nummer 8 – De waarde aanvoelen van persoonlijke natuurbeleving en het genieten van de natuur en de landschappen

Nummer 10 – Bereid zijn zich in te zetten om de biodiversiteit en de waarde van een natuurgebied en van een landschap te behouden.

Leerplannen

Wat de leerplannen betreft, wordt de aanleg van een herbarium zeker niet verplicht. Zij geven alle aanwijzingen tegen verzamelwoede. We geven kort een overzicht van de eerste graad Biologie.

In het leerplan van het gemeenschapsonderwijs wordt als wenk gegeven dat het "nuttig kan zijn een prentenverzameling van planten, dieren en zwammen te laten aanleggen". Verder worden regels vermeld voor milieubewust gedrag tijdens excursies; hier staat "onnodig verzamelen" als voorbeeld van te mijden gedrag.

In het leerplan van het OVSG wordt bij de studie van de plant verwezen naar de vakoverschrijdende eindtermen Milieueducatie. In het leerplan van het VVKSO wordt een paragraaf besteed aan verzamelingen. "Het laten aanleggen van herbaria of dierencollecties door de leerlingen moet over het algemeen afgeraden worden. Het aanleggen van een klasherbarium is wel verantwoord. (OVSG : *secretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap* ; VVKSO : *Vlaams Verbond voor Katholiek Onderwijs – red.*).

Eén of twee exemplaren per school of per klas volstaan. Uiteraard worden zeldzame en beschermde organismen nooit meegenomen en verzameld." Verder in het leerplan staat als wenk dat "elke leerling een beperkt herbarium kan verzamelen, bijvoorbeeld een vijftal bladeren van bomen of struiken".

Vaststellingen en besluit

In de praktijk merken we zelden herbaria die meer zijn dan een verzameling van bladeren van bomen in de herfst. Zeer uitzonderlijk gaat men in het secundair onderwijs verder. Dit geeft zeker niet de indruk dat er schade aan natuurgebieden wordt aangebracht.

Onderwijs staat achter de inspanningen die verschillende actoren leveren op het vlak van natuurbescherming en natuurbeheer. Het is belangrijk dat deze actoren en het onderwijs degelijk communiceren. Wat spijtig zou zijn, is dat de bezorgdheid om de natuur ertoe zou leiden dat kinderen de natuur zouden gaan bekijken als een terminaal zieke patiënt uit wiens de buurt ze ver verwijderd moeten worden. Goede natuur- en milieueducatie vereist positief en frequent contact met de natuur, in een atmosfeer van waardenopvoeding. Over het algemeen stel-

len de leraren Biologie het zorgzaam omspringen met de natuur centraal. Een ingreep van de overheid lijkt niet wenselijk.

2. Ook het hoger onderwijs is zich zeer bewust van het belang van het natuurbehoud. Het is overdreven te zeggen dat het onderwijs een gigantische roofbouw zou plegen op de natuur en daarbij het decreet op het natuurbehoud systematisch en massaal zou overtreden.

Navraag bij de instellingen levert een genuanceerd beeld op. Niet aan alle instellingen dienen de studenten Farmacie nog een herbarium samen te stellen. Sommige instellingen, waaronder de Universiteit Gent, hebben een eigen botanische tuin, waarin de studenten hun kennis van de plantenfamilies opdoen. Daar waar de studenten wel nog een soort herbarium moeten samenstellen, krijgen ze een lijst van de beschermde plantensoorten die niet mogen worden geplukt. Meestal is de verzameling dan beperkt tot de bekende wilde planten die in de bermen langs straten en wegen groeien.